

ODABRANE ILUSTROVANE PRIČE

HAUARDA FILIPSA

LAVKRAFTA

ILUSTROVAO

FRANSOA BARANŽE

P očeó sam da čitam Lavkrafta nakon što sam odigrao jednu partiju u igri uloga *Zova Ktulua*, osamdesetih godina. Bio sam baš mlad, adolescent, igra mi se izuzetno dopala i poželeo sam da otkrijem autora koji je poslužio kao inspiracija za nju. Tako sam polako „grickao“ njegove priče, otkrivajući knjigu po knjigu, ali nisam tada još bio fanatični kolekcionar kakav sam postao, to je već bila stvar susreta, sreće.

Začudo, trebalo mi je vremena da bih otvorio *U planinama ludila*. Bilo je to nakon što sam odgledao film *Stvor* Džona Karpentera. Osećao sam se kao da mi je neko udario šamar i otreznio me. Prijatelj mi je rekao da sličnu atmosferu mogu da osetim u Lavkraftovom kratkom romanu, to mi je bilo dovoljno.

Otad se ledene sante i ja vrtimo okolo, evo, već decenijama. Ekspedicija u igri uloga *U planinama ludila* jedna je od mojih najupečatljivijih igračkih uspomena, ljudska epopeja (mora se priznati da je tome doprineo izvanredni pripovedački talenat Kristijana Lemana), putovanje koje me i danas progoni. Čak sam počeo i da se pripremam za jedno zimovanje u trajanju od skoro pola godine, u nameri da napišem triler čija bi radnja bila tamo smeštena, kad sam upoznao svoju ženu. Pogađate, zimovanje je bilo odloženo.

Ali moja fascinacija tom pričom je ostala.

Zamišljao sam je iz svih uglova, hraneći se Lavkraftovim rečima, mnogo puta sam putovao kroz tu tamu.

A onda mi je Fransoa Baranže (koga sam otkrio zahvaljujući njegovoj čarobnoj adaptaciji *Zova Ktulua*), jednog popodneva, pokazao svoje table i tada me je ta priča, za koju sam mislio da je znam napamet, potpuno osvojila, ponovo me je pogodila.

Fransoa je u nju uneo svetlost.

Njegove fantastične linije opisuju osvetljenu predstavu avanture, misterije, strave. Vidite kako je uspeo da nas izmesti u ledenu sredinu. Svaka tabla je putovanje za sebe. Svaki prelaz je jedan drhtaj. Ubrzo ćete osetiti hladnoću, poželete da povičete likovima da ne silaze u tu rupu, uplašićete se da će se zaleđeni glib koji štiti Drevne uzdrmati i otpustiti kužni smrad. Jer Fransoa je tekstu udahnuo život, vizuelnu emociju!

Pomenuo sam *Stvora*, probajte da mi protivrečite i da tvrdite da na ovim stranicama nećete pronaći istu atmosferu u kadriranju, ali s jedinstvenim pečatom, koji svedoči o dijalogu Fransoe i Lavkrafta. Jer, da bi s takvom tačnošću oživeo košmarna snoviđenja majstora iz Providensa, Fransoa je morao da mu uđe u glavu. Spori proces stvaranja za koji verujemo da je složen, dosadan, ali ujedno i izjava ljubavi jednom delu. To je na neki način omaž. Omaž! Na veliko zadovoljstvo nas obožavalaca.

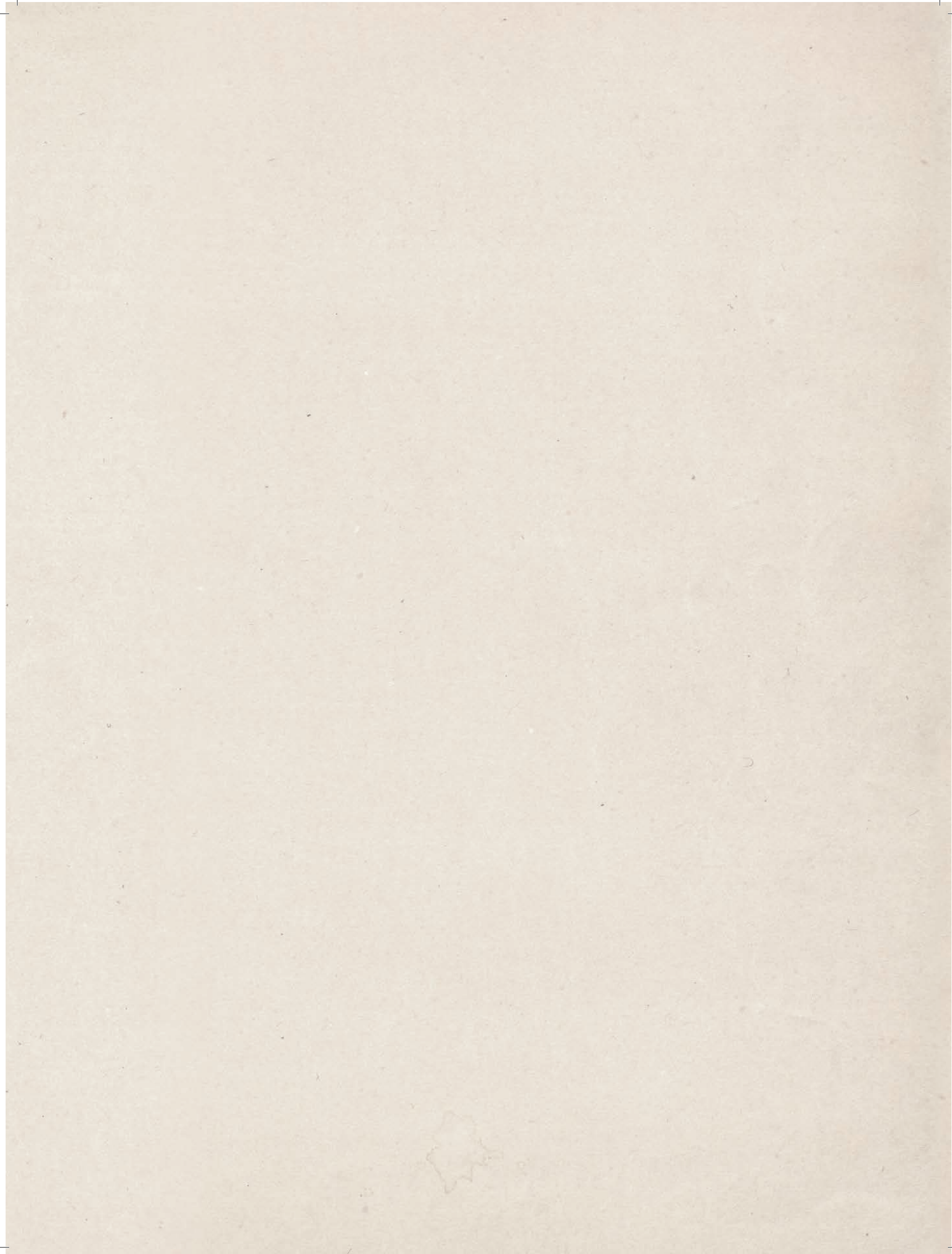
A ishod je neverovatna tačnost. Nadam se da će i vas ovo delo „zgrabiti“ kao što je mene. Istražujte svaku tablu, divite se probijanju svetlosti, odabiru ugla, i pustite da vas ponese ta drama.

Mislio sam da poznajem *U planinama ludila*, sad znam da je doživljaj čitanja bio nepotpun. Više mu se ne bih vratio bez crteža Fransoa Baranžea, utisnuli su mi se u zenice, baš kao i Lavkraftove reči nekada, i sve se pomešalo. U najboljem smislu reči.

Sada vas prepuštam onom najgorem, stravi na ledu. Ušuškajte se i budite na oprezu: ova zima je od one vrste koja prodire u telo i zarobljava dušu.

Ko zna, možda ćete tokom čitanja ugledati svoju – ispod leda.

Maksim ŠATAM

Novela
H. F. LAVKRAFT

Ilustracije
FRANSOA BARANŽE

U
**PLANINAMA
LUDILA**

I

Prisiljen sam da progovorim zbog toga što ljudi od nauke odbijaju da poslušaju moj savet iako ne znaju zbog čega ga dajem.

Apsolutno protivno svojoj volji iznosim razloge sa kojih se suprotstavljam ovoj nameri da se osvoji Antarktik – uza sav taj lov na fosile, zamašno bušenje i otapanje drevnog ledenog pokrivača. A još me nevoljnijim čini to što bi moje upozorenje moglo biti uzaludno.

Sumnja u stvarne činjenice, koje ću morati da izložim, neizbežna je; ipak, kada bih prečutao ono što će delovati ekstravagantno i neverovatno, ne bi ostalo ništa. Do sada neobjavljene fotografije, one obične kao i one snimljene iz vazduha, govoriće meni u prilog, pošto su proketo živopisne i detaljne. Svejedno, u njih će se sumnjati zbog toga što se lažnjak takođe može veoma vešto proizvesti. Crteži u tušu će, naravno, biti ismejani kao očigledne podvale, bez obzira na neobičnu tehniku koju bi stručnjaci za umetnost trebalo da primete i zamisle se nad njom.

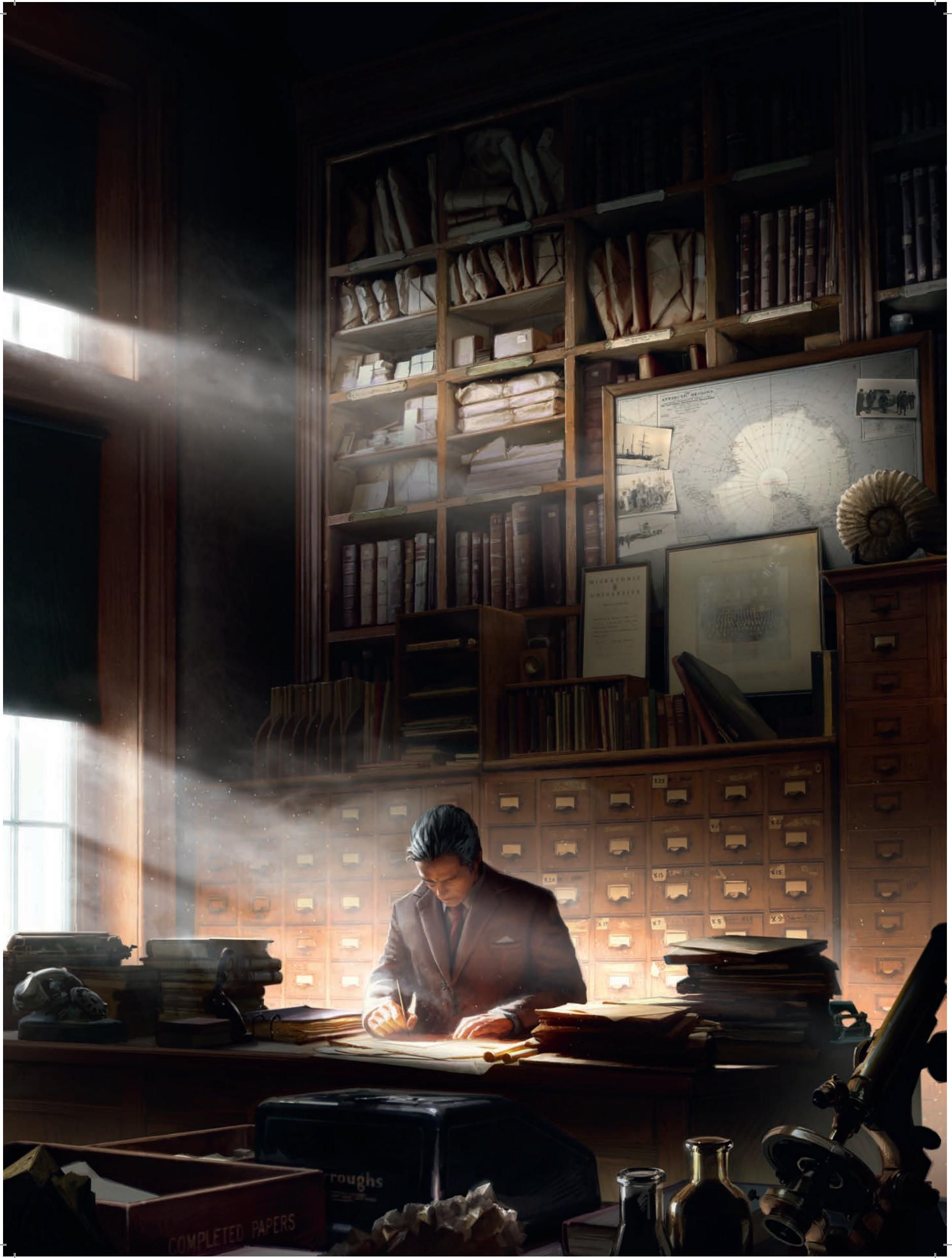
Naposletku se moram osloniti na sud i stav one nekolicine naučnih autoriteta koji, s jedne strane, dovoljno misle svojom glavom da bi procenili moje podatke samo na osnovu njihove jezive ubedljivosti ili u svetlu izvesnih praiskonskih i izuzetno zbunjujućih mitskih ciklusa, i koji su, s druge strane, dovoljno uticajni da odvrate celokupan istraživački svet od svih naglih i suviše ambicioznih namera u regiji tih planina ludila. Nesreća leži u tome što relativno nepoznati ljudi poput mene i mojih saradnika, koji pripadaju tek jednom malom univerzitetu, imaju slabe izgleda da utiču na pitanja ekstremno bizarne ili izuzetno kontroverzne prirode.

Dodatno nam odmaže to što, najuže govoreći, nismo stručnjaci za polja koja će se ovde ponajviše istraživati. Kao geolog, predvodio sam ekspediciju Univerziteta Miskatonik isključivo da obezbedim dubinske uzorke stena i zemljišta s različitih delova antarktičkog kontinenta, potpomognut impozantnom bušilicom koju je načinio profesor Frenk H. Pabodi, s našeg tehničkog fakulteta. Nisam imao želju da

postanem pionir ni u kom drugom polju, ali se jesam nadao da će upotreba ove nove naprave na raznim tačkama duž ranije istraženih trasa obezbediti materijal koji se nije mogao pribaviti dotad uobičajenim metodama prikupljanja.

Pabodijeva sprava za bušenje, kao što javnost već zna iz naših izveštaja, bila je jedinstvena i revolucionarna po svojoj maloj težini, jednostavnoj prenosivosti i sposobnosti da kombinuje uobičajeni princip arteskog bušenja s mehanizmom male cirkularne bušilice za kamen, tako da se brzo probijala kroz slojeve različite tvrdoće. Čelična glava, uzglobljene osovine, benzinski motor, spustivi drveni kran, oprema za miniranje, užad, svrdla za uklanjanje otpada, kao i isparcelisane cevi za burgije široke trinaest centimetara i dugačke do tri stotine trideset metara – sve to skupa, s neophodnim dodacima, težilo je taman toliko da se moglo ukrcati na troje saonica sa upregnutih po sedam pasa. To je omogućila izvrsna aluminijumska legura od koje je načinjena većina metalnih predmeta. Četiri velika aviona *dornije*, posebno prilagođena letu na ogromnim visinama, što je bilo nužno na antarktičkoj visoravni, s dodatnim zagrevanjem goriva i napravama za brzo paljenje koje je osmislio Pabodi, mogla su da prebace našu kompletnu ekspediciju iz baze na rubu velike ledene ploče do raznih pogodnih mesta unutar kopna, a s tih mesta bi nam poslužio dostatan broj pasa.

Planirali smo da istražimo onoliko tla koliko nam jedina antarktička sezona – ili nešto duži period, bude li baš neophodno – dopusti, pokrivajući uglavnom planinske lance i plato južno od Rosovog mora; regije koje su u raznoj meri već istražili Šeklton, Amundsen, Skot i Berd. Uz često izmeštanje kampa, što se izvodilo avionom i obuhvatalo razdaljine dovoljno velike da su bile od geološke važnosti, očekivali smo da ćemo iskopati zaista neviđenu količinu materijala – posebno u prekambrijskom sloju iz kog je dotad pribavljen vrlo uzak izbor antarktičkih uzoraka. Takođe smo želeli da prikupimo što više raznovrsnih gornjih fosilnih stena, pošto je istorija primalnog života u ovom sumornom carstvu leda i smrti od najveće važnosti za naše poznavanje Zemljine prošlosti.

Opšte je poznato to da je antarktički kontinent nekada davno imao umerenu, čak i tropsku klimu, prepunu biljnog i životinjskog sveta od kog su preživeli jedino lišaji, morska fauna, arahnide i pingvini sa severnog oboda, pa smo se nadali da ćemo doprineti raznovrsnosti, tačnosti i detaljnosti tih činjenica. Nameravali smo da, kada običnim bušenjem otkrijemo fosilne tragove, proširimo otvor eksplozivom i tako dospemo do uzoraka odgovarajuće veličine i stanja.

Naša bušenja, čija je dubina zavisila od bogatstva sadržanog u gornjim slojevima zemlje ili stena, bila su svedena na izložene, ili skoro pa izložene delove tla – što su, neizbežno, bile padine i grebeni, zbog kilometar i po do tri kilometra debelog čvrstog leda koji je prekrivao niže nivoe. Nismo sebi mogli priuštiti da uzalud bušimo kroz ikakve ozbiljnije naslage običnog leda, mada je Pabodi skrojio plan za spuštanje bakrenih elektroda u grupisane rupe i otapanje ograničenih ledenih područja strujom iz dinama napajanog benzinom. Upravo je taj plan – koji mi u našoj ekspediciji nismo mogli da sprovedemo u delo, izuzev eksperimentalno – nastupajuća ekspedicija Starkveder–Mur odlučila da sledi, uprkos upozorenjima koja sam izdao po našem povratku s Antarktiki.

Javnost je upoznata sa ekspedicijom Miskatonik preko naših čestih radijskih izveštaja za *Arkam advertajzer* i *Asošijeted pres*, kao i Pabodijevim i mojim potonjim

člancima. Činila su je četvorica ljudi s Univerziteta: Pabodi, Lejk s Katedre za biologiju, Atvud s Katedre za fiziku – koji je bio i meteorolog – i ja, kao predstavnik geologa i nominalno njen vođa, pored još šesnaest pomoćnika: sedmorice diplomaca s Miskatonika i devetorice iskusnih mehaničara. Od te šesnaestorice, njih dvanaest bili su kvalifikovani piloti, a od njih su svi sem dvojice dobro rukovali radio-stanicom. Osmorica su se, uz kompas i sekstant, razumela u navigaciju, baš kao i Pabodi, Atvud i ja. Pored toga, naravno, naša dva broda – nekadašnji drveni kitolovci, ojačani za ledene uslove i s dodatnim parnim pogonom – imala su kompletne posade.

Ekspediciju je finansirala Zadužbina Nataniyel Derbi Pikman, potpomognuta s nekoliko posebnih priloga, te su, stoga, naše pripreme bile izuzetno temeljne, uprkos odsustvu velikog publiciteta. Psi, saonice, mašine, oprema za logor i rastavljeni delovi pet aviona dopremljeni su u Boston, gde su ukrcani na brodove. Bili smo neverovatno dobro opremljeni za ono što smo želeli da izvedemo, a o svemu što se ticalo zaliha, režima ishrane, transporta i podizanja logora naučili smo iz izvrsnog primera koji su nam dali brojni skorašnji i apsolutno sjajni prethodnici. Upravo je zbog te brojnosti i slave naših prethodnika ova ekspedicija – uprkos svojoj zamašnosti – tako slabo odjeknula u široj javnosti.

Kako su novine izvestile, isplovili smo iz Bostonske luke drugog septembra 1930. godine, polako se zaputivši duž obale i kroz Panamski kanal, pa smo se zaustavili kod Samoe i u Hobartu na Tasmaniji, gde smo ukrali poslednju turu zaliha.

Niko od članova ekspedicije nikad ranije nije posetio polarne regije, te smo se svi uveliko oslanjali na kapetane brodova – Dž. B. Dagleasa, kapetana brika *Arkam* i glavnokomandujućeg pomorskog dela ekspedicije, i Geoga Torfinsena, kapetana jedrenjaka *Miskatonik* – veterane s kitolovaca iz antarktičkih voda.

Dok smo napuštali naseljeni svet, sunce je odmicalo sve niže ka severu i zadržavalo se sve duže iznad horizonta tokom dana. Negde na 62° južne geografske širine ugledali smo prve ledene sante – oblička nalik na ploče s vertikalnim stranicama – i tik pre nego što ćemo dospeti do polarnog kruga, koji smo prešli 20. oktobra uz prikladnu skromnu proslavu, led u moru je počeo da nam pravi velike neprilike. Sve niža temperatura me je brinula još od našeg dugotrajnog prolaska kroz tropske predele, ali nastojao sam da se pripremim za još surovije uslove koji će doći. Često su me

očaravale neobične atmosferske pojave, među kojima je bila i jedna čudesno živa fatamorgana – prva koju sam dotad video – u kojoj su udaljeni bregovi postali bedemi nezamislivih kosmičkih zamkova.

Probijajući se kroz led, koji, na sreću, nije bio ni suviše rasprostranjen ni zbijen, opet smo dospeli do otvorenog mora na 67° južne širine i 175° istočne dužine. Ujutro 26. oktobra, na jugu se pojavio snažan odsjaj na moru koji označava zaleđeno kopno i pre tog podneva svi smo osetili uzbuđenje pri pogledu na dugačak, visok, snegom okovan planinski lanac koji se prostirao pred nama dokle nam je pogled sezao. Napokon smo se susreli s isturenim delom golemog, nepoznatog kontinenta i s njegovim tajanstvenim svetom ledene smrti. Ti su vrhovi nesumnjivo predstavljali Admiralitetski masiv koji je otkrio Ros i naš je zadatak bio da obiđemo Aderov rt te otplovimo duž istočne obale Viktorijine zemlje do mesta na obali zaliva Makmerdo gde smo planirali da podignemo bazu, u podnožju vulkana Ereb, na 77° 9' južne širine.

Poslednji segment putovanja bio je živopisan i raspirivao je maštu. Veliki goli vrhovi na zapadu, puni misterije, sve vreme su se nadosili nad nas, dok je nisko podnevno sunce na severu, ili ono još niže, ponoćno, što bezmalo dodiruje južno obzorje, širilo mutne, crvenkaste zrake po belom snegu, plavičastom ledu i morskim rukavcima, kao i mrkim pojasevima na goloj granitnoj padini. Oko samotnih vrhova šibali su olujni naleti jezivog antarktičkog vetra čije su kadence povremeno u sebi nosile natruhe divljeg i polurazumnog muzikalnog zviždanja, u širokom dijapazonu nota, koje je u meni, iz nekog podsvesnog razloga, budilo nespokojstvo, čak i blagu stravu. Nešto me je u tom prizoru podsećalo na čudnovate i uznemirujuće azijske prizore na slikama Nikolaja Reriha, kao i na još čudnije i još neprijatnije opise slavnog zlokobnog platoa Leng koji se pojavljuje u strahotnom *Nekronomikonu* ludog Arapina Abdula Alhazreda. Kasnije sam zažalio što sam uopšte zavirio u tu čudovišnu knjigu u univerzitetskoj biblioteci.

Pošto se masiv na zapadu privremeno izgubio s vidika, sedmog novembra smo prošli Frenklinovo ostrvo, a sutradan smo ispred nas zapazili kupaste vrhove planina Ereba i Terora na Rosovom ostrvu, kao i dugačku liniju Parijevih planina u pozadini. Odatle se na istok protezala niska, bela linija velike ledene ploče, dižući se vertikalno do visine od

šezdeset metara, nalik na kamene litice Kvebeka, i označavajući kraj našeg kretanja na jug. Tokom popodneva uplovili smo u zaliv Makmerdo i ukotvili se nadomak obale, u zaklonu planine Ereba s koje se dizao dim. Vrh od ohlađene lave dozeo je oko tri hiljade devetsto metara naspram istočnog neba, nalik na japansku grafiku svete Fudžijame, dok se iza njega dizala bela, avetinjska planina Teror, visoka tri hiljade trista dvadeset dva metra, sada ugasli vulkan.

Sa Ereba su se povremeno dizali oblaci dima i jedan od naših pomoćnika diplomaca – sjajan mladić po imenu Danfort – ukazao je na nešto što je ličilo na lavu na snežnoj padini, podsetivši nas da je ta planina, otkrivena 1840. godine, nesumnjivo poslužila kao izvor za Poovu sliku kada je, sedam godina kasnije, napisao:

„Kad lava uzrujnih bogaze pregudih
Sumpornim vrtlogom niz slom velikanski –
Ka polarnom krugu susrete kad budih;
O kako urliče prizor severjanski;
Cik promuklih zora borealno ludih.“¹

¹ Citat iz Poove pesme *Julaluma*, prevod Stanislava Vinavera (*Mono & Mañana*, 2001). (Prim. prev.)

